NORAKSTS

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA
SPRIEDUMS

Lieta Nr. A42247205
SKA – 414/2012

Rīgā 2012.gada 8.oktobrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore I.Skultāne
senatore J.Briede
senators J.Neimanis

piedaloties pieteicējam *A.J.*, pieteicējai un pieteicēja *A.J.* pārstāvei *S.J.*, pieteicējai *A.A.*,
atbildētājas Grobiņas novada pašvaldības pusē pieaicinātās iestādes – Grobiņas novada domes pārstāvim *Ē.S.*,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz *A.J.* pieteikumu par Grobiņas pagasta padomes 2005.gada 20.janvāra lēmuma atzīšanu par spēkā esošu, Grobiņas pagasta padomes 2005.gada 10.februāra lēmuma (sēdes protokols Nr.2, 1§) atcelšanu, Grobiņas pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmuma (sēdes protokols Nr.10, 1§) atcelšanu daļā, labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu piešķirta pastāvīgā lietošanā zeme, izdošanu, mantisko zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzināšanu, *S.J.* pieteikumu par Grobiņas pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmuma (sēdes protokols Nr.10, 1§) atcelšanu daļā, labvēlīga administratīvā akta izdošanu par zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā un morālā kaitējuma atlīdzināšanu, *A.A.* pieteikumu par Grobiņas pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmuma (sēdes protokols Nr.10, 1§) atcelšanu daļā un labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu piešķirta pastāvīgā lietošanā zeme, izdošanu, sakarā ar Grobiņas novada domes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 4.janvāra spriedumu daļā, ar kuru apmierināti pieteikumi.

Aprakstošā daļa

[1] Grobiņas pagasta padome (turpmāk – pagasta padome), izpildot Administratīvās rajona tiesas spriedumu par pieteicēja *A.J.* iesnieguma izskatīšanu, ar 2005.gada 20.janvāra lēmumu noraidīja viņa lūgumu par zemes gabala 2,5 ha platībā piešķiršanu pie viņa īpašuma Grobiņas pagastā.

Atkārtoti izskatot pieteicēja iesniegumu, pagasta padome ar 2005.gada 10.februāra lēmumu, citstarp atcēla 2005.gada 20.janvāra lēmumu, noraidīja pieteicēja lūgumu par 1 ha zemes gabala piešķiršanu pie viņa īpašuma, atlika jautājuma izskatīšanu par pieteicēja īpašuma palielināšanu līdz 0,2 ha līdz zemes gabalu nomas līgumu termiņa beigām, kā arī piedāvāja pieteicējam pieteikties uz valsts brīvajām zemēm saskaņā ar pievienoto skici.

Pieteicējs vērsās administratīvajā tiesā par pagasta padomes 2005.gada 10.februāra lēmuma atcelšanu, labvēlīga administratīvā akta izdošanu, zaudējumu atlīdzināšanu, kā arī pagasta padomes 2005.gada 20.janvāra lēmuma atzīšanu par spēkā esošu.

[2] Ar pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmumu (sēdes protokols Nr.10, 1§) *A.P.* nolemts piešķirt lietošanā valsts brīvo zemi ar kadastra Nr.*/kadastra numurs/* 9,2 ha platībā, kā arī minēto zemesgabalu atteikts piešķirt pieteicējam, jo citam zemes pieprasītājam ir priekšroka saņemt minēto zemes gabalu lietošanā.

Par minēto lēmumu pieteicējs vērsās administratīvajā tiesā, citstarp lūdzot to atcelt, izdot labvēlīgu administratīvo aktu, atlīdzināt morālo kaitējumu un tiesāšanās laikā radušos izdevumus.

[3] Arī pieteicēja *S.J.* vērsās administratīvajā tiesā par pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmuma 1.punkta atcelšanu, labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirts lietošanā zemesgabals, un morālā kaitējuma atlīdzinājumu.

[4] Tāpat par pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmumu administratīvajā tiesā vērsās pieteicēja *A.A.*, ar lūgumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, piešķirot pieteicējai zemi.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesnešu lēmumiem visas minētās administratīvās lietas apvienotas vienā lietvedībā.

Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2009.gada 19.februāra lēmumu lietā kā trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem atbildētājas pusē pieaicinātas *A.P.* mantinieces – *I.P.* un *A.K.*

[6] Administratīvā rajona tiesa ar 2011.gada 7.marta spriedumu daļēji apmierināja pieteikumus. Tiesa izbeidza tiesvedību lietas daļā *A.J.* pieteikumā par Grobiņas pagasta padomes 2005.gada 20.janvāra lēmuma atzīšanu par spēkā esošu.

[7] Izskatot lietu sakarā ar *A.J.* un Grobiņas novada domes apelācijas sūdzībām, Administratīvā apgabaltiesa ar 2012.gada 4.janvāra spriedumu pieteikumus apmierināja daļēji.

Proti, apgabaltiesa uzdeva Grobiņas novada domei pieņemt lēmumu par zemes no zemes gabala ar kadastra Nr.*/kadastra numurs/* gabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā 8,9 ha *A.J.*, 0,2 ha *S.J.*, 0,1 ha *A.A.* un izmaksāt atlīdzinājumu par nodarīto morālo kaitējumu *A.J.* Ls 2000, *S.J.* Ls 1300; kā arī atcēla ar tā pieņemšanas dienu Grobiņas pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmumu (sēdes protokols Nr.10, 1§) daļā, ar kuru *A.P.* piešķirta valsts brīvā zeme ar kadastra Nr.*/kadastra numurs/* 9,2 ha jaunas zemnieku saimniecības izveidošanai.

Apgabaltiesa noraidīja *A.J.* pieteikumu daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu Ls 8000.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[7.1] Pieteicēji pretendē uz zemesgabala ar kadastra Nr.*/kadastra numurs/* (turpmāk – strīdus zemesgabals) 9,2 ha platībā piešķiršanu pastāvīgā lietošanā – *A.J.* 8,9 ha, *S.J.* 0,2 ha un *A.A.* 0,1 ha.

Ar pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmumu zemesgabals visā platībā 9,2 ha piešķirts pastāvīgā lietošanā *A.P.* kā līdzvērtīga zeme, pamatojoties uz likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punktu.

[7.2] Pieteicēju pieprasījumi par strīdus zemesgabala vai tā daļas piešķiršanu pastāvīgā lietošanā iesniegti pēc 1997.gada 9.septembra un termiņā līdz 2006.gada 1.jūnijam, līdz ar to attiecībā uz pieteicēju pieprasījumiem attiecināmi likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.pantā noteiktie gadījumi un secība, kādā tiek izskatīti un ir apmierināmi pieprasījumi par zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, kas iesniegti līdz 2006.gada 1.jūnijam.

[7.3] Likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta pirmās daļas 1.punkta „b" apakšpunkts un 2.panta otrās daļas pirmais teikums piešķīra subjektīvās

tiesības ikvienai fiziskai personai pieprasīt pašvaldībai piešķirt brīvo, valstij piekrītošo lauku zemi pastāvīgā lietošanā.

Strīdus zemesgabals pieteicēju zemes pieprasījumu iesniegšanas laikā bija brīvā, valstij piekrītošā zeme. Tādējādi saskaņā ar likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta pirmo un otro daļu personas varēja iesniegt pieprasījumus par strīdus zemesgabala piešķiršanu lietošanā. Savukārt pagasta padomei bija jāizskata iesniegtie pieprasījumi, izvērtējot, kurš ir apmierināms kā pirmais.

[7.4] Izvērtējot saņemtos pieprasījumus, pagasta padome ar 2006.gada 13.jūnija lēmumu, ievērojot, ka *A.P.* kā bijušā īpašnieka mantinieks uzrakstījis iesniegumu par valsts brīvās zemes 9,2 ha (strīdus zemesgabals) piešķiršanu pastāvīgā lietošanā kā līdzvērtīgu bijušā īpašuma vietā, atzina, ka viņam ir priekšroka saņemt strīdus zemesgabalu lietošanā.

Tādējādi pagasta padome, pieņemot lēmumu par strīdus zemesgabala piešķiršanu *A.P.*, atzinusi, ka viņam bija priekšrocības uz zemi atbilstoši likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punktam, proti, kā bijušā zemes īpašnieka mantiniekam, kurš pieprasījis līdzvērtīgu zemi tai zemei, uz kuru likumā paredzēto ierobežojumu dēļ netiek atjaunotas īpašuma tiesības.

Šāds pagasta padomes secinājums atzīstams par nepamatotu tālāk minēto apsvērumu dēļ.

[7.5] Izskatot *A.P.* 1997.gada 3.septembra iesniegumu par 22 ha zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā kā zemes mantiniekam, Grobiņas pagasta zemes komisija ar 1997.gada 8.oktobra lēmumu atteica piešķirt pieprasīto zemes gabalu līdz mantojuma tiesību pierādīšanai. Tātad atteikts tādēļ, ka nav pierādītas mantojuma tiesības.

Ja dokumenti, kas apliecina zemes īpašuma vai mantošanas tiesības, iesniegti vēlāk kā līdz 1996.gada 1.jūnijam, zemes īpašuma tiesības var atjaunot tikai tiesa, pamatojoties uz likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 20.panta trešo daļu.

A.P. zemes mantošanas tiesības apliecinošus dokumentus nebija iesniedzis līdz Grobiņas pagasta zemes komisijas 1997.gada 8.oktobra lēmuma pieņemšanas dienai. Savukārt Grobiņas novada dome norāda, ka dokumenti mantojuma tiesību pierādīšanai iesniegti pašvaldībā 2006.gada 3.maijā.

Secināms, ka dokumenti, kas apliecina zemes pieprasītāja *A.P.* radniecību ar bijušo zemes īpašnieku nav tikuši iesniegti noteiktajā termiņā, līdz ar to pagasta padome nepamatoti atzinusi, ka *A.P.* bija priekšrocība uz strīdus zemesgabalu atbilstoši likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punktam.

[7.6] Strīdus zemesgabals joprojām ir brīvā, valstij piekrītošā zeme.

[7.7] No lietas materiāliem izriet, ka *A.J.* piederošais īpašums Grobiņas pagastā robežojas ar strīdus zemesgabalu. Tas robežojas arī ar daudzdzīvokļu mājai Grobiņas pagastā piekrītošo zemesgabalu, kura kā kopīpašuma domājamo daļu īpašnieces ir *S.J.* un *A.A.*.

Ievērojot minēto, attiecībā uz pieteicēju zemes pieprasījumiem ir piemērojams likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 3.punkts, proti, visi pieteicēji ir strīdus zemesgabala pierobežnieki, tātad vienas prioritātes zemes pieprasītāji.

Tā kā *A.J.* pieprasa 8,9 ha, *S.J.* 0,2 ha, bet *A.A.* 0,1 ha no strīdus zemesgabala, kas kopā sastāda 9,2 ha, ir pamats apmierināt visu pretendentu pieprasījumus un strīdus zemesgabala saņemšanas tiesības starp pieteicējiem nav jāizšķir lozējot, jo strīdus zemesgabala platība atļauj apmierināt katra pieteicēja zemes pieprasījumu.

Vienlaikus Grobiņas novada domei ir jālemj par strīdus zemesgabala sadalīšanu, dome nav norādījusi, ka tam pastāvētu objektīvi šķēršļi.

[7.8] Izvērtējams ir *A.J.* prasījums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu Ls 10 000 un *S.J.* prasījums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu Ls 1300, jo *S.J.* pirmās instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīts viņas pieteikums daļā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu Ls 3700, nav pārsūdzējusi.

Attiecībā uz morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru apgabaltiesa pievienojas pirmās instances tiesas spriedumā ietvertajai motivācijai.

[7.9] *A.J.* nav uzskatāms par bijušo zemes īpašnieku mantinieku likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punkta izpratnē. Apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai šajā jautājumā.

[7.10] Pirmās instances tiesa nepamatoti nav vērtējusi visu pieteicēju un *A.P.* zemes pieprasījumus kopsakarā un nepamatoti secinājusi, ka *A.P.* ir atzīstams par bijušā zemes īpašnieka mantinieku likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punkta izpratnē. Pārējā pārsūdzētajā daļā pirmās instances tiesas spriedums ir tiesisks un pamatots.

[8] Par apgabaltiesas spriedumu daļā, ar kuru ir apmierināti pieteikumi, Grobiņas novada dome iesniedza kasācijas sūdzību, kura pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[8.1] Apgabaltiesa ir pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 302.panta pirmo un ceturto daļu. Proti, lieta nav izskatīta pēc būtības un tādā apjomā, kā lūgts Grobiņas novada domes apelācijas sūdzībā.

[8.2] Apgabaltiesa morālā kaitējuma atlīdzinājumu noteica un vērtēja par citu pašvaldības rīcību, nekā Administratīvā rajona tiesa. Proti, par pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmumu. Līdz ar to nepamatoti ir piemērota Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturtā daļa.

[8.3] Apgabaltiesa vispār nav vērtējusi morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru, kas pieteicējiem ar spriedumu ir noteikts par pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmuma prettiesiskumu.

[8.4] Tikai 2006.gada 22.septembrī *A.J.* tiesā iesniedzis pieteikuma papildinājumus, kuros lūdzis uzdot Grobiņas novada domei piešķirt zemi kā pierobežniekam. Līdz ar to pieteicējs nokavējis termiņu pieteikuma iesniegšanai kā zemes pierobežnieks.

[8.5] Apgabaltiesa nepamatoti uz *S.J.* un *A.A.* attiecinājusi likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 3.punktu.

[8.6] Apgabaltiesa piemērojusi tiesību normu, kuru tai nevajadzēja piemērot. Proti, likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 20.panta trešo daļu.

[8.7] Pieteicēju pieprasītā zeme iesniegumu iesniegšanas brīdī nebija valsts brīvā zeme.

[8.8] Apgabaltiesa nepamatoti nav ņēmusi vērā likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otro daļu.

[9] Trešās personas savos paskaidrojumos norāda, ka pievienojas kasācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem.

[10] Senāta tiesas sēdē Grobiņas novada domes pārstāvis uzturēja kasācijas sūdzību, bet pieteicēji to neatzina.

Motīvu daļa

[11] Pamatstrīds šajā lietā ir par strīdus zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā atbilstoši likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.pantā ietvertajam regulējumam, ka fiziskās personas bija tiesīgas laikā no 1997.gada 10.septembra līdz 2006.gada 1.jūnijam iesniegt pagasta pašvaldībā pieprasījumu piešķirt tām pastāvīgā lietošanā brīvo, valstij piekrītošo zemi. No apgabaltiesas konstatētajiem apstākļiem izriet, ka uz strīdus zemesgabalu vai tā daļu pretendēja vairākas personas, tostarp visi trīs

pieteicēji, kā arī *A.P.*, kuram pašvaldība ar 2006.gada 13.jūnija lēmumu to piešķīra lietošanā.

Apgabaltiesa pamatoti atzina, ka tiesā izskatāmie pieteikumi ir par labvēlīgu administratīvo aktu izdošanu, proti, par strīdus zemesgabala vai tā daļas piešķiršanu pastāvīgā lietošanā katram pieteicējam, un līdz ar to vērtēja, vai tam pastāv priekšnoteikumi attiecībā uz katru pieteicēju, kā arī pārbaudīja to, vai pašvaldība pamatoti zemesgabalu piešķīra *A.P.*

Tā kā zemesgabala piešķiršana lietošanā ir šķērslis tam, lai to pašu zemesgabalu piešķirtu citai personai, tad vispirms ir pārbaudāms, vai pašvaldība strīdus zemesgabalu tiesiski piešķīra *A.P.*

I

[12] Atbilstoši likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrajai daļai, ja attiecībā uz konkrēto zemesgabalu saņemti vairāki pieprasījumi, tie apmierināmi noteiktā secībā, kas norādīta tajā pašā tiesību normā. Pagasta padome atzina, ka strīdus zemesgabals piešķirams lietošanā nevis pieteicējam *A.J.*, bet *A.P.*, jo viņam bija prioritāte kā bijušā zemes īpašnieka mantiniekam, kurš pieprasa līdzvērtīgu zemi tai zemei, uz kuru viņam likumā paredzēto ierobežojumu dēļ netiek atjaunotas īpašuma tiesības (likuma 2.panta otrās daļas 2.punkts).

Apgabaltiesa šādu pašvaldības secinājumu atzina par nepamatotu, tāpēc pagasta padomes lēmumu par strīdus zemesgabala piešķiršanu *A.P.* kā prettiesisku atcēla. Senāta ieskatā, šāds apgabaltiesas secinājums ir pareizs, savukārt kasatores attiecīgie argumenti nepamatoti tālāk norādīto apsvērumu dēļ.

[13] Zemes reformu lauku apvidos, kuras kontekstā ir risināmi šajā lietā iesniegtie prasījumi, regulē vairāki likumi, tostarp likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos", likums "Par zemes privatizāciju lauku apvidos" un likums "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos". Atbilstoši minētajos likumos noteiktajam zemes reforma ir ilgstošs, pakāpeniski īstenojams process, kura ietvaros ir paredzēts veikt noteiktas darbības zemes reformas mērķa sasniegšanai. Turklāt tiesību normās ir noteikta gan attiecīgu institūciju kompetence atsevišķu jautājumu izlemšanā, kas reformas gaitā ir arī mainījusies, gan termiņi, kādos privātpersonas ir tiesīgas iesniegt attiecīgus pieprasījumus.

Tā, atbilstoši likuma "Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos" 4. un 9.pantam zemes reformas pirmajā kārtā līdz 1991.gada 20.jūnijam bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem bija jāiesniedz pagasta padomei pieprasījumi par zemes piešķiršanu lietošanā. Savukārt zemes reformas otrajā kārtā tika veikta jau zemes īpašuma tiesību atjaunošana. Tāpēc atbilstoši 1992.gada 9.jūlija likuma "Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 20.pantam bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem līdz 1996.gada 1.jūnijam pagasta padomei bija jāiesniedz zemes īpašuma pieprasījums kopā ar dokumentiem, kas apliecina zemes īpašuma vai mantošanas tiesības, ja šie dokumenti nav iesniegti, pieprasot zemi lietošanā. Savukārt minētā likuma 21.pants redakcijā, kas spēkā no 1995.gada 4.novembra, noteica, ka zemes īpašuma pieprasījumus izskata un lēmumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai arī par atteikumu pieņem pagasta zemes komisija (šādu pagasta zemes komisijas kompetenci – pieņemt lēmumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu – noteic arī likuma "Par zemes komisijām" 2.2.5.pants). Taču, ja iepriekš minētais termiņš pieprasījuma iesniegšanai pašvaldībā nokavēts, zemes īpašuma tiesības, kā noteica likuma 20.panta ceturtā daļa, var atjaunot tiesa.

Savukārt 1997.gada 30.oktobra likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos", kas noteic kārtību, kādā pabeidzama zemes reforma lauku apvidos, kā arī līdz tās pabeigšanai sakārtojamas zemes lietošanas tiesības un īpašuma attiecības, 16.pants tā sākotnējā redakcijā paredzēja, ka, ja ir nokavēts termiņš, līdz kuram bija jāiesniedz dokumenti, kas apliecina zemes īpašuma vai mantošanas tiesības, zemes īpašuma tiesības var atjaunot Centrālā zemes komisija. Savukārt ar 2005.gada 30.jūnija likumu panta redakcija tika grozīta, nosakot, ka, ja ir nokavēts termiņš, līdz kuram bija jāiesniedz *zemes pieprasījums un dokumenti*, kas apliecina zemes īpašuma vai mantošanas tiesības, Centrālā zemes komisija uz ieinteresēto personu iesnieguma pamata var līdz 2008.gada 1.septembrim atjaunot bijušo zemes īpašnieku mantiniekiem zemes īpašuma tiesības uz viņiem pastāvīgā lietošanā piešķirto vai brīvo, valstij piekrītošo zemi (šāda redakcija bija spēkā arī laikā, kad pieņemts pagasta padomes lēmums par strīdus zemesgabala piešķiršanu *A.P.*).

Papildus norādāms, ka atbilstoši minētā likuma 14.pantam pēc pagasta zemes komisijas darbības izbeigšanas likuma "Par zemes komisijām" 2.pantā un likumā "Par zemes privatizāciju lauku apvidos" noteiktās funkcijas pārņem Valsts zemes dienesta attiecīgā rajona nodaļa, izņemot tiesības piešķirt zemi pastāvīgā lietošanā.

No iepriekš minētā secināms, ka pagasta pašvaldības zemes komisija (pagasta padomes kompetencē lēmuma pieņemšana par īpašuma tiesību atjaunošanu bija līdz

1995.gada 4.novembrim) bija tiesīga lemt par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu tad, ja zemes bijušā īpašnieka mantinieks pieprasījumu kopā ar attiecīgajiem mantošanas tiesības apliecinošiem dokumentiem bija iesniedzis līdz 1996.gada 1.jūnijam. Savukārt pēc zemes komisijas darbības izbeigšanas šis jautājums tika nodots Valsts zemes dienesta kompetencē. Taču, ja minētais termiņš bija nokavēts, ar pieprasījumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu zemes bijušā īpašnieka mantiniekam jau bija jāvēršas Centrālajā zemes komisijā.

[14] Lietā nav konstatēts, ka *A.P.* likumā noteiktajos termiņos būtu vērsies ar pieprasījumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu pagasta zemes komisijā vai Centrālajā zemes komisijā un ka savas kompetences ietvaros minētās institūcijas būtu par šo jautājumu lēmušas, tostarp nosakot, ka īpašuma tiesības nav atjaunojamas likumā paredzēto ierobežojumu dēļ.

Kā konstatējusi apgabaltiesa, *A.P.* kā bijušā zemes īpašnieka mantinieks pašvaldībā bija vērsies tikai 1997.gadā, lūdzot piešķirt pastāvīgā lietošanā zemi, taču šis lūgums ar pagasta zemes komisijas 1997.gada 8.oktobra lēmumu noraidīts, jo nav iesniegti mantošanas tiesību dokumenti. Šāds zemes komisijas lēmums nebija pārsūdzēts. Tikai 2006.gada 3.maijā *A.P.* pagasta padomē iesniedza mantošanas tiesības apliecinošus dokumentus, turklāt vienlaikus ar pieprasījumu par strīdus zemesgabala piešķiršanu lietošanā.

[15] Kā secināms no pagasta padomes 2006.gada 13.jūnija lēmuma, pašvaldība, lemjot par strīdus zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrajā daļā noteiktajā gadījumā, vienlaikus ir izlēmusi arī jautājumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu *A.P.* kā bijušā zemes īpašnieka mantiniekam.

Lai atzītu, ka personai ir likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punktā minētā priekšrocība, no šā sprieduma iepriekšējos punktos minētā regulējuma izriet, ka attiecībā uz šo personu likumā noteiktā kārtībā un termiņā ir ticis risināts jautājums par īpašuma tiesību atjaunošanu, taču likumā noteikto ierobežojumu dēļ reāla īpašuma tiesību atjaunošana nav bijusi iespējama. Minētā tiesību norma nepiešķir kompetenci pagasta padomei, lemjot par zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, vienlaikus lemt arī īpašuma tiesību atjaunošanas jautājumu. Tādējādi atzīstams, ka pagasta padome ir rīkojusies ārpus savas kompetences. Savukārt, lemjot par pieprasījumu apmierināšanas secību, pašvaldības rīcībā nebija kompetentas institūcijas

lēmuma zemes īpašuma tiesību atjaunošanas jautājumā. Kā jau norādīts iepriekš, ja persona bija nokavējusi termiņu pieprasījuma iesniegšanai pašvaldībā, ar pieprasījumu par īpašuma tiesību atjaunošanu tai bija jāvēršas Centrālajā zemes komisijā.

Līdz ar to pašvaldībai nebija pamata atsaukties uz likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 2.punktu, atzīstot, ka *A.P.* bija prioritāte uz strīdus zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā.

Nepamatota ir kasatores atsaukšanās uz likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.pantā noteikto termiņu mantošanas tiesības apliecinošu dokumentu iesniegšanai, jo minētā tiesību norma attiecas uz pieprasījumu par īpašuma tiesību atjaunošanu iesniegšanu Centrālajai zemes komisijai.

II

[16] Lemjot par *A.J.* prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, kā jau norādīts iepriekš, apgabaltiesa pamatoti ir vērtējusi, vai pastāv priekšnoteikumi tāda izdošanai.

Ņemot vērā, ka pieteicējs *A.J.* 2006.gadā prasījis piešķirt strīdus zemesgabalu visā tā platībā, kas ietvēra arī iepriekš prasīto 2,5 ha platību, apgabaltiesa pareizi izskatījusi vienu prasījumu, proti, par strīdus zemesgabala piešķiršanu, nenodalot vairs kā atsevišķu prasījumu vienā no apvienotajām lietām izteikto prasījumu par zemes 2,5 ha piešķiršanu. Tāpēc nav pamatots kasatores iebildums par Administratīvā procesa likuma 302.panta pārkāpumu, proti, ka tiesa neesot izskatījusi lietu tādā apjomā, kā lūgts apelācijas sūdzībā.

Pašvaldībā ar pieprasījumu par visa strīdus zemesgabala piešķiršanu pieteicējs vērsās 2006.gada 23. un 26.maijā, kad jau bija pieņemts pagasta padomes lēmums par strīdus zemesgabala nodošanu valsts brīvajās zemēs. Tam, vai strīdus zemesgabals bija brīvā, valstij piekrītošā zeme 2004. un 2005.gadā, kad pieteicējs vērsās pašvaldībā ar sākotnējiem iesniegumiem par strīdus zemesgabala daļas piešķiršanu lietošanā, nav nozīmes, izlemjot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, pamatojoties uz 2006.gada maija iesniegumiem. Tam var būt nozīme, lemjot par morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Apgabaltiesa konstatējusi, ka pieteicēja īpašumā esošā zeme robežojas ar strīdus zemesgabalu. Līdz ar to uz pieteicēju attiecas likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 3.punktā noteiktā priekšrocība pieprasījuma apmierināšanai. Tā kā apgabaltiesa atzina, ka *A.P.* zemesgabals lietošanā piešķirts nepamatoti un lēmumu par to atcēla, kā arī nav konstatējusi, ka kādai citai personai uz

strīdus zemesgabala lietošanu būtu prioritāte, apgabaltiesa pamatoti secinājusi, ka pieteicējam ir tiesības saņemt lietošanā minēto zemesgabalu 8,9 ha platībā.

[17] Nepamatots ir kasatores arguments, ka pieteicējs *A.J.* esot nokavējis pieteikuma iesniegšanas termiņu, jo prasījumu par zemes piešķiršanu kā pierobežniekam esot iesniedzis tikai ar pieteikuma papildinājumiem 2006.gada 22.septembrī.

Ar prasījumu atcelt 2006.gada 13.jūnija lēmumu, ar kuru atteikts strīdus zemesgabalu piešķirt pieteicējam un tas piešķirts pastāvīgā lietošanā *A.P.*, pieteicējs vērsies tiesā likumā noteiktajā termiņā. Tas, ka sākotnēji savas tiesības uz zemesgabala piešķiršanu lietošanā pieteicējs pamatojis ar savām mantinieka tiesībām, bet vēlāk, iesniedzot pieteikuma grozījumus, ar pierobežnieka tiesībām, nozīmē, ka pieteicējs ir izmantojis Administratīvā procesa likuma 145.panta otrās daļas 2.punktā noteiktās tiesības rakstveidā grozīt pieteikuma pamatu, kamēr lietas izskatīšana pēc būtības nav pabeigta. Turklāt 2006.gada maijā, vēršoties pašvaldībā ar pieprasījumu piešķirt visu strīdus zemesgabalu, pieteicējs ir norādījis uz abiem apstākļiem, proti, gan uz to, ka ir bijušā zemes īpašnieka mantinieks, gan uz to, ka ir pierobežnieks.

III

[18] Attiecībā uz strīdus zemesgabala daļu piešķiršanu pastāvīgā lietošanā pieteicējām *S.J.* un *A.A.* Senāts atzīst par pamatotiem kasācijas sūdzības argumentus, tādēļ šajā daļā apgabaltiesas spriedums atceļams tālāk norādīto motīvu dēļ.

[19] Apgabaltiesa atzinusi, ka arī uz pieteicējām *S.J.* un *A.A.* attiecas likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrās daļas 3.punktā noteiktā priekšrocība – to zemes gabalu īpašnieku pieprasījumi, kuru zeme robežojas ar pieprasāmo zemesgabalu.

Šās normas mērķis ir dot iespēju jau esoša zemesgabala īpašniekam palielināt savu zemes īpašumu, pievienojot tam blakus esošo zemesgabalu.

Taču neviena no pieteicējām nav īpašniece zemesgabalam, kas robežojas ar strīdus zemesgabalu. Pieteicējas katra ir dzīvokļa īpašniece un atbilstoši Dzīvokļa īpašuma likumam arī zemesgabala, uz kura atrodas attiecīgā dzīvojamā māja, *domājamās daļas* īpašniece jeb pieteicējas ir zemesgabala kopīpašnieces. Turklāt, kā norāda kasatore, dzīvojamā mājā atrodas ne tikai pieteicējām, bet arī pašvaldībai piederošs dzīvoklis. Līdz ar to zemes, kas robežojas ar strīdus zemesgabalu, kopīpašniece ir arī pašvaldība.

[20] Atbilstoši Dzīvokļa īpašuma likumam (līdzīgs regulējums bija ietverts arī iepriekš spēkā esošajā likumā "Par dzīvokļa īpašumu") dzīvokļa īpašums sastāv no atsevišķā īpašuma – dzīvokļa – un attiecīgas kopīpašuma, kurā ietilpst arī zemesgabals, uz kura atrodas attiecīgā dzīvojamā māja, domājamās daļas. Dzīvokļa īpašumā ietilpstošais atsevišķais īpašums un kopīpašuma domājamā daļa tiesiski nav atdalāmi (likuma 2.-4.pants). Lēmumu par kopīpašumā esošās daļas pārgrozīšanu (palielināšanu, samazināšanu) ir tiesīga pieņemt tikai dzīvokļu īpašnieku kopība, ko veido visi attiecīgās dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieki. Turklāt šāds lēmums ir pieņemts, ja "par" nobalso visi dzīvokļu īpašnieki (likuma 15.-17.pants). Arī atbilstoši Civillikuma 1068.panta otrajai daļai, kas ir attiecināma uz dzīvokļa īpašuma kopīpašumā esošo daļu (Dzīvokļa īpašuma likuma 4.panta otrā daļa), neviens atsevišķs kopīpašnieks nevar bez visu pārējo piekrišanas kopīpašuma priekšmetu kautkādi pārgrozīt.

Tādējādi lemt par blakus esoša zemesgabala pievienošanu kopīpašumā esošajam zemesgabalam, uz kura atrodas dzīvojamā māja, nav tiesīgas lemt ne atsevišķi *S.J.*, ne *A.A.*, bet gan visu dzīvokļu īpašnieku kopība, proti, abas pieteicējas un pašvaldība kopīgi.

[21] Atbilstoši likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta otrajai daļai pieprasījumu par brīvās, valstij piekrītošās zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā ir tiesīga iesniegt ikviena fiziskā persona. Tātad arī pieteicēja *S.J.* un pieteicēja *A.A.* šādu pieprasījumu varēja iesniegt. Taču šādā gadījumā uz viņām, ņemot vērā iepriekšējā punktā minētos argumentus, nav attiecināma minētās panta daļas 3.punktā noteiktā priekšrocība.

[22] Līdz ar to apgabaltiesas spriedums daļā, ar kuru apmierināti *S.J.* un *A.A.* pieteikumi par strīdus zemesgabala daļas piešķiršanu lietošanā ir atceļams. Turklāt, izskatot lietu no jauna šajā daļā, apgabaltiesai ir jāvērtē ne tikai minēto pieteicēju prasījumi par labvēlīgu administratīvo aktu izdošanu, bet arī pieteicēja *A.J.* pieteikums daļā par 0,3 ha platības no strīdus zemesgabala piešķiršanas lietošanā, ņemot vērā, ka viņš bija prasījis piešķirt lietošanā 9,2 ha.

Atceļams arī apgabaltiesas spriedums daļā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu *S.J.*, jo šāds prasījums ir pakārtots prasījumam par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

IV

[23] Nav pamatots kasatores uzskats, ka pieteicējs *A.J.* morālā kaitējuma atlīdzinājumu ir saistījis tikai ar pašvaldības rīcību, nepiešķirot lietošanā sākotnēji prasītos 2,5 ha zemes. No šajā apvienotajā lietā iesniegtajiem pieteicēja prasījumiem un to papildinājumiem izriet, ka morālo kaitējumu pieteicējs prasa par visu procesu saistībā ar zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā viņam, ko sācis prasīt jau 2004.gadā, proti, gan par pašvaldības 2005.gadā, gan 2006.gadā pieņemtajiem lēmumiem, ar kuriem atteikta zemes piešķiršana pieteicējam (sākotnēji 2,5 ha platībā, pēc tam 9,2 ha platībā) un strīdus zemesgabals piešķirts *A.P.*

[24] Taču ir vērā ņemams kasācijas sūdzības arguments, ka apgabaltiesa nepamatoti pievienojās rajona tiesas sprieduma argumentācijai jautājumā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu *A.J.*

Prasījums par morālā kaitējuma atlīdzinājumu ir pakārtots prasījumam par administratīvo aktu. Administratīvā rajona tiesa morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru noteica, izvērtējot lietas faktiskos apstākļus. Par prettiesisku rajona tiesa atzina zemes 2,5 ha platībā nepiešķiršanu pieteicējam, taču noraidīja prasījumu par vēlāk prasītās pārējās strīdus zemesgabala daļas (6,7 ha) piešķiršanu, jo atzina, ka pašvaldība pareizi šo zemi piešķīrusi *A.P.* Savukārt apgabaltiesa atzina, ka pašvaldība prettiesiski strīdus zemesgabalu piešķīra *A.P.* un apmierināja *A.J.* prasījumu par 8,9 ha zemes piešķiršanu lietošanā, piešķiramo zemes platību samazinot par 0,3 ha tikai tādēļ, ka tā, apgabaltiesas ieskatā, pienācās pārējām divām pieteicējām.

Līdz ar to, Senāta ieskatā, rajona tiesas spriedumā ietvertā motivācija nav pilnībā pietiekama, lai pamatotu apgabaltiesas izskatīto prasījumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Tādējādi apgabaltiesa nepareizi, atsaucoties uz Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu, pievienojās rajona tiesas sprieduma motivācijai jautājumā par morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēra noteikšanu.

[25] Izskatot *A.J.* prasījumu par morālo kaitējumu, tiesai ir jāpārbauda visa tā procesa pašvaldībā tiesiskums, kas saistīts ar pieteicēja pieprasījumiem par strīdus zemesgabala (arī tā daļas) piešķiršanu pastāvīgā lietošanā.

Tādējādi ir nozīme arī tam, vai jau 2004.-2005.gadā strīdus zemesgabals bija uzskatāms par brīvo, valstij piekrītošo zemesgabalu.

Senāts ir norādījis, ka viens no priekšnoteikumiem, lai zemesgabalu atzītu par brīvo, valstij piekrītošo zemi, ir tas, ka zemesgabals uz personas iesnieguma brīdi *nav piešķirts pastāvīgā lietošanā*. Tas apstāklis, ka zemesgabals nav iezīmēts pārskata plānā, pats par

sevi nenozīmē, ka tas nav uzskatāms par brīvo, valstij piekrītošo zemi likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta pirmās daļas 1.punkta izpratnē, tā kā šādas zemes kritērijus noteic tiesību normas, nevis iestādes darbība (bezdarbība) šajās tiesību normās noteikto uzdevumu izpildē. Tādēļ tiesas kontrole, noskaidrojot zemes statusu, nevar aprobežoties ar apstākļa, vai iestāde konkrētu zemes gabalu tieši atzinusi par brīvo, valstij piekrītošo zemi, pieņemot par to attiecīgu lēmumu (iezīmējot to pārskata plānā), pārbaudi. Zemes statuss noskaidrojams pēc būtības (*sk. Senāta 2009.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-190/2009 18.punktu; 2010.gada 12.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-18/2010 12. un 15.punktu; 2011.gada 28.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-177/2011 14. un 16.punktu*).

Apgabaltiesa (ņemot vērā arī rajona tiesas sprieduma motīvus, kuriem apgabaltiesa pievienojās), atsaucoties uz Senāta atziņām, atzinusi, ka strīdus zemesgabals bija brīvā, valstij piekrītošā zeme jau uz to brīdi, kad pieteicējs lūdza piešķirt lietošanā 2,5 ha zemes, jo tā nebija piešķirta pastāvīgā lietošanā, bet gan tikai īstermiņa nomā.

Likuma "Par zemes lietošanu un zemes ierīcību" 12. un 13.pantā bija noteikts, ka zemes pastāvīgā lietošana ir viens no zemes lietojuma veidiem, kad zemes lietošanas termiņš lēmumā par zemes piešķiršanu lietošanā nav noteikts. Savukārt nomā zemi varēja nodot īstermiņā – līdz pieciem gadiem – vai ilgtermiņā – virs pieciem gadiem. Valsts rezerves zemi, kas bija pastāvīgā lietošanā vai ilgtermiņa nomā nepiešķirtā zeme, valsts vai pašvaldības institūcija varēja nodot nomas lietošanā (likuma "Par zemes lietošanu un zemes ierīcību" 10., 15.pants, Nolikuma par lauku apvidu zemi 2., 42.punkts).

No minētā izriet, ka apgabaltiesa izdarījusi pareizu secinājumu, uzskatot, ka strīdus zemesgabals, kas bija nodots īstermiņa nomā, bija uzskatāms par brīvo, valstij piekrītošo zemi.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 4.janvāra spriedumu daļā, ar kuru Grobiņas novada domei uzdots:

1) izmaksāt morālā kaitējuma atlīdzinājumu *A.J.* Ls 2000 un *S.J.* Ls 1300,

2) pieņemt lēmumu par zemes no zemesgabala ar kadastra Nr.*/kadastra numurs/* piešķiršanu pastāvīgā lietošanā *S.J.* 0,2 ha un *A.A.* 0,1 ha, kā arī atlīdzināt *S.J.* un *A.A.* samaksāto valsts nodevu,

un nosūtīt lietu atceltajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Pārējā pārsūdzētajā daļā Administratīvās apgabaltiesas spriedumu atstāt negrozītu.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore	*(paraksts)*	I.Skultāne
Senatore	*(paraksts)*	J.Briede
Senators	*(paraksts)*	J.Neimanis

NORAKSTS PAREIZS

Senatore I.Skultāne

Rīgā 2012.gada 8.oktobrī